

Peringkat Menengah - Misi 1

Ekonomi Kitaran: Pendekatan Bijak demi Kelestarian Sumber dan Alam Sekitar

Bayangkan jika segala barang yang kita gunakan dibuang setelah sekali pakai—planet kita pasti akan dipenuhi dengan timbunan sampah, dan sumber semula jadi pula akan cepat kehabisan! Inilah realiti dalam sistem ekonomi linear, iaitu pendekatan yang mengambil bahan mentah dari alam, menghasilkan produk, dan akhirnya membuangnya setelah digunakan.

Namun begitu, terdapat satu pendekatan yang lebih bijak dan lestari—dikenali sebagai ekonomi kitaran.

Ekonomi kitaran merupakan satu sistem yang mengutamakan pengurangan sisa dan penggunaan sumber secara optimum. Berbeza dengan ekonomi linear tradisional yang mengamalkan pendekatan “ambil-guna-buang”, ekonomi kitaran mengekalkan nilai sumber dengan memastikan bahan dan produk terus berada dalam kitaran penggunaan untuk tempoh yang lebih panjang. Ini dicapai melalui pelaksanaan prinsip 5R: Kurangkan (Reduce), Guna Semula (Reuse), Kitar Semula (Recycle), Baiki (Repair), dan Fikir Semula (Rethink), serta menerapkan konsep naik kitar (upcycling) yang menambah nilai kepada bahan buangan. Dengan pendekatan ini, kita sebagai sebuah negara berpeluang untuk mengurangkan impak terhadap alam sekitar, memelihara sumber semula jadi, dan dalam masa yang sama, meningkatkan kecekapan ekonomi secara keseluruhan.

Asal-usul ekonomi kitaran dapat dikesan daripada kajian dalam bidang ekonomi dan ekologi. Pada tahun 1966, ahli ekonomi Kenneth Boulding memperkenalkan konsep sistem gelung tertutup (closed-loop system) yang menekankan pengurusan sumber secara mampan. Kemudian, pada dekad 1970-an dan 1980-an, Walter Stahel dan Michael Braungart mengembangkan idea ini melalui konsep reka bentuk mampan dan pendekatan cradle-to-cradle dalam pengeluaran. Kini, pelbagai kerajaan termasuk Malaysia telah mula melaksanakan strategi ekonomi kitaran untuk menangani isu seperti pencemaran, penyusutan sumber semula jadi, dan perubahan iklim. Menurut Forum Ekonomi Dunia, peralihan ke arah ekonomi kitaran berpotensi mengurangkan pelepasan karbon global sebanyak 39% dan mengekstrakan bahan mentah sebanyak 28% menjelang tahun 2032—menunjukkan dengan jelas betapa pentingnya pendekatan ini dalam menjamin kelestarian masa depan negara.

Langkah utama dalam pelaksanaan ekonomi kitaran adalah mengurangkan penghasilan sisa melalui pengurangan penggunaan bahan mentah dan pemilihan produk yang menghasilkan sisa minimum. Contohnya, pengurangan penggunaan pembungkusan plastik dapat mengurangkan sisa yang tidak terurai di tapak pelupusan dan kawasan marin. Di Malaysia, pelaksanaan larangan beg plastik pakai buang di pasar raya telah menggalakkan pengguna beralih kepada alternatif boleh guna semula. Beberapa syarikat tempatan seperti Faber-Castell turut menyokong usaha ini dengan menggunakan pembungkusan berasaskan kertas yang lebih mesra alam, seiring dengan sasaran negara untuk mengurangkan 50% sisa plastik pakai buang menjelang 2030, seperti yang ditetapkan oleh Kementerian Alam Sekitar dan Air. Memandangkan negara kita menghasilkan kira-kira 2.5 juta tan sisa plastik setahun, dengan 55% daripadanya tidak diuruskan secara lestari, pencapaian sasaran ini amat penting bagi menjamin kelestarian alam sekitar.

Satu lagi prinsip utama dalam ekonomi kitaran ialah menggunakan semula barangan yang masih berfungsi. Pendekatan ini bukan sahaja memanjangkan jangka hayat produk, malah turut mengurangkan permintaan terhadap pengeluaran barangan baharu. Fenomena ini semakin mendapat tempat melalui kemunculan kedai-kedai barangan terpakai seperti pakaian dan peralatan elektronik yang telah dibaik pulih. Kajian menunjukkan bahawa pasaran global bagi pakaian terpakai dijangka mencecah USD 218 bilion menjelang 2026. Di Malaysia, pelbagai inisiatif komuniti telah digerakkan untuk mempromosikan budaya guna semula dan mengatasi amalan pembelian berlebihan. Contohnya:

"Cradle-to-cradle" ialah satu konsep kelestarian yang bermaksud mereka bentuk sesuatu produk supaya ia boleh digunakan semula sepenuhnya, dikitar semula, atau dikembalikan dengan selamat kepada alam semula jadi — tanpa meninggalkan sebarang sisa.

Peringkat Menengah - Misi 1

- *The Free Market Malaysia* membolehkan masyarakat menawarkan barangan terpakai secara percuma—tanpa sebarang bayaran atau pertukaran.
- *Books on the Move Malaysia* pula menggalakkan orang ramai meninggalkan buku di tempat awam untuk dibaca dan dikongsi bersama.

Dengan mengamalkan budaya guna semula, kita bukan sahaja dapat mengurangkan jejak karbon, tetapi juga menjimatkan wang dan sumber.

Kitar semula pula ialah proses menukar bahan buangan kepada produk baharu, sekali gus mengurangkan kebergantungan terhadap bahan mentah baharu. Di Malaysia, kita menghasilkan purata 38,000 tan sisa sehari, namun hanya 30% daripada jumlah ini dikitar semula. Kerajaan Malaysia telah memperkenalkan pengasingan sisa wajib di peringkat isi rumah, manakala syarikat swasta pula aktif mengitar semula bahan plastik menjadi produk bernilai tinggi seperti bahan binaan dan tekstil. Negara menetapkan sasaran untuk meningkatkan kadar kitar semula kepada 40% menjelang 2025, selaras dengan komitmen global terhadap kelestarian.

Beberapa syarikat telah menunjukkan komitmen jelas terhadap kitar semula. Sebagai contoh, Faber-Castell Malaysia telah melancarkan rangkaian alat tulis mesra alam yang diperbuat sepenuhnya daripada plastik kitar semula, termasuk pen penanda dan pen penyerlah. Usaha ini bukan sahaja mengurangkan keperluan pengeluaran plastik baharu, malah meminimumkan kesan alam sekitar daripada proses pembuatan. Menurut unjuran, industri kitar semula global dijangka mencecah USD 500 bilion menjelang 2027—membuktikan bahawa amalan kitar semula bukan sekadar baik untuk alam sekitar, malah menjanjikan potensi ekonomi yang besar.

Selain kitar semula, budaya memperbaiki barangan yang rosak juga wajar diperkukuh. Banyak barangan elektronik, perabot dan peralatan rumah sebenarnya masih boleh dibaiki—yang bukan sahaja menjimatkan kos, malah mengurangkan keperluan terhadap sumber baharu. Laporan Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu menunjukkan lebih 50 juta tan sisa elektronik (e-waste) dihasilkan setiap tahun, namun kurang 20% dikitar semula dengan betul. Malaysia sendiri menyumbang lebih 360,000 tan sisa elektronik setiap tahun. Menyedari hakikat ini, bengkel pembaikan dan panduan dalam talian semakin mendapat sambutan, membolehkan pengguna memperbaiki sendiri peralatan di rumah. Contohnya, penggunaan gam UHU Shoes & Leather Repair untuk kasut atau UHU All-Purpose/Super Glue untuk barangan plastik dan perabot menunjukkan bagaimana pembaikan ringan dapat memanjangkan hayat produk dan mengurangkan keperluan penggantian—suatu langkah penting ke arah ekonomi yang lebih mampan.

Kita juga perlu memikirkan semula cara kita mereka bentuk dan menggunakan produk. Ini bermaksud beralih daripada konsep penggunaan jangka pendek kepada reka bentuk tahan lama. Contoh praktikal termasuk peralatan elektronik modular yang mudah dibaiki serta pembungkusan biodegradasi. Syarikat-syarikat juga digalakkan mengubah model perniagaan mereka dengan menawarkan perkhidmatan penyewaan sebagai alternatif kepada pemilikan mutlak. Kajian menunjukkan bahawa ekonomi kitaran berpotensi menyumbang USD 4.5 trilion kepada ekonomi global menjelang 2030. Di Malaysia, semakin banyak perniagaan mula mengintegrasikan amalan mesra alam dalam operasi mereka, sejajar dengan peningkatan kesedaran pengguna dan komitmen terhadap matlamat kelestarian global. Transformasi ini penting untuk mengubah budaya pembaziran kepada penciptaan nilai jangka panjang.

Berkait rapat dengan prinsip fikir semula ialah naik kitar (upcycling), iaitu proses menukar bahan terbuang menjadi produk dengan nilai yang lebih tinggi tanpa melalui proses peleraian seperti kitar semula biasa. Di Malaysia, amalan ini semakin popular, terutama dalam kalangan seniman dan usahawan yang kreatif. Mereka mengubah sisa seperti tekstil, kayu dan plastik menjadi produk eksklusif seperti perabot, aksesori fesyen dan barangan hiasan. Contohnya, Biji-Biji Initiative mengubah tali pinggang keledar dan sepanduk lama menjadi

Peringkat Menengah - Misi 1

beg dan pakaian bergaya—membuktikan bahawa kelestarian dan inovasi boleh berjalan seiring. Terdapat juga usaha tempatan untuk menukar sisa makanan menjadi baja organik, menyokong sektor pertanian mampan. Di peringkat global, pasaran fesyen naik kitar dijangka mencecah USD 8 bilion menjelang 2026—menunjukkan potensi besar dalam pendekatan ini.

Ekonomi kitaran juga selaras dengan prinsip Alam Sekitar, Sosial dan Tadbir Urus (ESG). Dari sudut alam sekitar, pendekatan ini dapat mengurangkan pencemaran dan penggunaan sumber, membantu Malaysia mencapai sasaran pelepasan karbon sifar bersih menjelang 2050. Dalam beberapa industri, amalan ini mampu mengurangkan pelepasan gas rumah hijau sehingga 70%. Dari aspek sosial pula, ekonomi kitaran membuka peluang pekerjaan baharu dalam sektor kitar semula, pembaikan, dan reka bentuk mampan. Pertubuhan Buruh Antarabangsa (ILO) menganggarkan sebanyak 6 juta pekerjaan baharu boleh diwujudkan secara global menjelang 2030. Dari segi tadbir urus pula, syarikat kini perlu melaporkan amalan kelestarian mereka. Kajian pada tahun 2021 mendapati 72% pengguna global lebih memilih pembungkusan mampan, menunjukkan peningkatan permintaan terhadap penyelesaian berasaskan kitaran. Maka, industri tempatan perlu bergerak seiring dengan arus global melalui pelaksanaan ekonomi kitaran yang lebih menyeluruh.

Kesimpulannya, ekonomi kitaran ialah kunci utama dalam usaha membina sebuah negara Malaysia yang lebih lestari. Dengan mengamalkan prinsip 5R—Kurangkan, Guna Semula, Kitar Semula, Baiki dan Fikir Semula—serta naik kitar, kita bukan sahaja dapat memelihara alam sekitar, tetapi juga menjimatkan sumber dan merangsang pertumbuhan ekonomi. Sebagai contoh praktikal, seorang pelajar boleh mengaplikasikan konsep ini pada sehelai jeans lama: fikir semula tabiat membeli-belah, kurangkan sisa dengan memakainya lebih lama, guna semula untuk aktiviti harian, baiki bahagian yang koyak, kitar semula fabrik yang sudah uzur, atau naik kitar menjadi bekas pensel atau beg tangan. Pilihan-pilihan mudah ini memberi impak besar. Dengan usaha bersama dan keputusan bijak semua pihak, kita mampu membina masa depan negara yang lebih hijau, mampan dan berdaya tahan.

Soalan Pemikiran Kritis:

Malaysia sedang berusaha ke arah ekonomi kitaran untuk mengurangkan sisa dan melindungi alam sekitar. Jika anda diberikan tanggungjawab, apakah tiga (3) perubahan mudah yang akan anda perkenalkan di sekolah atau komuniti untuk membantu merealisasikan hasrat ini?